

U Švertásků

V dobách, kdy se Národní třída jmenovala Staré Aleje, stala se tato ulice oblíbeným českým korzem. Dnešní Příkopy (Nové Aleje) zase byly promenádním cílem německy mluvících Pražanů. Tohle dělení však nebylo nijak striktní. Stačí připomenout Borna z Neffových Sňatků z rozumu, který se nebál otevřít svůj obchod vedle Prašné brány. Stejně tak se rozhodli bratři, po česku Švertáskové, otevřít si lahůdkářství mezi Čechy a rozhodně neprohloupili.

K tomu došlo po zbourání zbytků staroměstských hradeb, kdy byly zasypány již mělké a bahnitě vodní příkopy. Na Národní třídě tehdy rostly kaštaný a na Příkopech lípy. Staré Aleje tak získaly zcela nový vzhled, postupně zde vyrostly novorenesanční objekty a obliba čisté široké ulice vzrostla zejména po roce 1868, kdy byl položen základní kámen k Národnímu divadlu.

Ke Švertáskům – což nebyl ani název domu, ani přesný název onoho záhy velmi proslulého lahůdkářství – nás zavede pan Ignát Herrmann.

Po polovině 19. století se zrychlila specializace obchodů. Přibývalo jich, jejich rozmístění zůstávalo ale nerovnoměrné. Obchody orientující se na zámožnější klientelu (uzenářství, kloboučnictví, klenotnictví, hodinářství, kožešnictví) se nacházely výhradně v centru města. Od druhé poloviny století se orientace na vybranou klientelu projevila v prodeji potravin; vybranější sortiment začali prodávat lahůdkáři. V 60. letech se jich v Praze nacházelo už několik. Vzhledem ke kapitálové náročnosti se zde uplatnil především německý kapitál, tradičně silnější než kapitál český. Nejznámější byl slavný obchod *Brüder Schwertassek*, později jen *Franz Schwertassek*, vedle domu Platýz na Ferdinandově třídě. U „Švertásků“ se také vařilo, pořádaly bankety a svatební hostiny. Prodávaly se zde citrusové plody, rybí speciality, vybrané uzeniny (proslulé byly Chmelovy pražské šunky, Cibulkova šunka, Macháčkovy taliány, Koulovy vuřty), sýry, kaviár, hlemýždi, škeble, ústřice, zvěřina, dovážená vína, pražená káva, čokoláda...

Ano, Švertáskové měli opravdu velmi vybraný sortiment a do povědomí Pražanů se zapsali natolik, že i po zániku jejich obchodu přežilo jejich příjmení v přeneseném smyslu až do časů první republiky. Pouliční prodavač lahůdek totiž dostal přezdívku „švertásek“.

Takový švertásek vkročil do lokálu a už bylo slyšet: „Sardinky, cibuličky, znojenské okurčičky, nebo bramborový salát, celýrek, karfiol, sledě, vočka, nemá panstvo chuť? Na kšandě měl krosnu, v jejich přihrádkách talířky, mističky, krabičky a lahvičky s pochutinkami.

<http://www.pivniobzor.cz/>

„... vedle domu Platýz ...“ je velmi pěkné určení místa a tak ve snaze zjistit, jaký dům zde stojí dnes, začala jsem pečlivě gúglit. A jejej! Něco nesouhlasí. Platýz má adresu Národní třída 37, což je zhruba v polovině bloku domů mezi pomníkem Jungmanna a ulicí Na Perštýně, která se nachází naproti OD Máj (OC MY). Jenže několik zcela věrohodných zdrojů obsahujících výraz „Švertáskové“ odkazuje na staroměstský kostel Sv. Martina ve zdi.¹ Ten však stojí v Martinské ulici. Tak to se musíme podívat na starší plány Prahy. Stabilní katastr z r. 1840 již uvádí číslo 37, tj. dům zvaný Platýz, jehož číslo platí dodnes. Jenže vedle je (i dnes) dům č. 35² a podle půdorysu to určitě není kostel. Ale také to není souvislá zástavba. Rovněž novější plán Prahy z r. 1884 předkládá stejnou situaci, kdy mezi oběma domy jsou jen nezastavěné parcely. Mezi nimi dokonce vede širší bezejmenná pěšina. Tak jak vlastně souvisí lahůdkářství „vedle Platýzu“ s kostelem sv. Martina, který nestojí na Národní třídě? Odpověď je celkem snadná.

¹ Název vznikl podle toho, že kostel byl „přilepený“ na hradby.

² Slovem „vedle“ se rozumí se směrem k řece. Protože u domů v ulicích směřujících k Vltavě začíná pořadové číslování u řeky. Po levé straně jsou čísla lichá, po pravé sudá. Takže např. ND má adresu Národní 2. Pro mě to bylo v dětství důležité vodítko; ať jsem bloumala kdekoliv, snadno jsem zjistila, kde je Vltava, odkud jsem trefila domů vždycky.

Roku 1784 byl kostel zrušen císařským patentem a odprodán i se zařízením ve dražbě 29. srpna 1785. Postupně se stal obytným domem, byl předělen do dvou podlaží, z nichž spodní obsahovalo krámy (v tomto stavu je kostel zachycen v Langweilově modelu Prahy³).
Wikipedie

Na výřezu současného plánu Prahy je barevně potlačena zástavba zmíněných parcel, takže mírná odbočka z hlavní třídy vedla přímo ke Švertáskům. Kostel skutečně stojí vedle Platýzu, přesněji u jeho severního křídla. Zkousím odhadnout, ve kterých letech se mohlo u Švertásků „debužirovat“. Spisovatel Herrmann názvem svého dílka⁴ odkazuje čtenáře zhruba do 70. let 19. století a lahůdkářství zmiňuje jako již zavedené v 60. letech.

Nejlepším svědkem je fotografie J. Eckerta z roku 1890. V průhledu do Martinské ulice vidíme odsvěcený a na obyčejný dům přestavěný kostel, kde jsou v přízemí tři obchody. Tahle obchodní ulička dál vesele prosperovala až do roku 1904. Tehdy dům koupila Pražská obec a v letech 1905 – 1906 jej dala zrestaurovat podle návrhu Kamila Hilberta. Po první světové válce získala kostel evangelická církev československá, takže kostel už znovu vysvěcen není.

Rozeznatelná jsou označení: Výčep piva, Antonín Beran. A vpravo velkým písmem ještě čteme jméno Fr. Odkolek, jehož vývěsním štítem byl koncem osmdesátých let nahrazen původní nápis „Brüder Schwertassek“. Ke Švertáskům se tedy chodilo asi tak 25 roků. Starý Franz ještě nějaký čas obchodoval s vínem, ale snad šel na odpočinek včas. Tedy dříve, než by ho v činorodé práci zaskočila zubatá, když nebylo komu živnost odkázat. Je podivuhodné, že podnikání trvajícím jen po dobu jedné generace se dočkalo takového věhlasu.

BT, 2018

³ Antonín Langweil (1791–1837) vytvořil model Prahy v letech 1826 – 1837.

⁴ Herrmann Ignát, Praha před padesáti lety, 1. vyd. Topičovo nakl., 1926